

4. Компанієць Ю.А. Духовна та фізична культура людини. МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ; [Відп. ред. канд. філос. наук, доц. О. М. Єременко]. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007. 256 с.

5. Свириденко С. О. Формування культури здоров'я дитини в сім'ї як чинник соціальної компетентності. *Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство* : наук.-метод. збірн. К. : Контекст, 2000. С. 135–139.

Олег МАРУСИЧ

вчитель трудового навчання
Комунальний заклад
«Прилуцька спеціальна школа»
Чернігівської обласної ради

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ У ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ НА УРОКАХ СТОЛЯРНОЇ СПРАВИ

У статті наголошено на важливості розвитку самостійності в учнів з порушеннями інтелекту на уроках трудового навчання у цілому, та заняттях із столярної справи зокрема. Здійснено аналіз науково-методичних досліджень з педагогічної проблеми. Визначено напрямки формування самостійності у школярів означеної категорії (складання словесного звіту про виконану роботу та вербалізація плану майбутньої роботи; формування уміння складати план; виконання завдання за зразком і технічним малюнком). Вказано умови успішної роботи з формування самостійності в учнів з інтелектуальними порушеннями на уроках столярної справи.

Ключові слова: учні з порушеннями інтелекту, уроки столярної справи, розвиток самостійності.

Oleh Marusych. Development of independence in schoolchildren with intellectual disabilities in carpentry lessons

The article emphasizes the importance of the development of independence in students with intellectual disabilities in labor training lessons in general, and carpentry classes in particular. An analysis of scientific and methodological research on the pedagogical problem was carried out. Directions for the formation of independence among schoolchildren of the specified category are determined (compilation of a verbal report on the completed work and verbalization of the plan for future work; formation of the ability to make a plan; performance of the task according to the sample and technical drawing). The conditions for successful work on the formation of independence in students with intellectual disabilities in carpentry lessons are indicated.

Keywords: students with intellectual disabilities, carpentry lessons, development of independence.

Постановка проблеми. У сучасних економічних умовах роль трудового навчання та розвитку школярів з інтелектуальними порушеннями набуває особливо важливого значення у зв'язку з труднощами їхньої соціалізації та адаптації у суспільстві.

Трудове навчання є невід'ємною частиною освітнього процесу спеціального закладу середньої освіти, від якої вирішальним чином залежить розвиток особистості учнів. У процесі трудового навчання у дітей формуються такі цінні риси особистості, як колективізм, працьовитість, дисциплінованість, наполегливість, самостійність. У процесі спеціально організованої праці у школярів з порушеннями інтелекту відбуваються значні зрушення у розвитку пізнавальних, навчальних, суспільних потреб та інтересів.

Важливою складовою трудової підготовки учнів зазначеної категорії відіграє столярна справа. На уроках трудової справи учням доводиться визначати величини, об'єми, форму, колір та інші якості та властивості матеріалів, з якими вони працюють, робити операції вимірювання тощо.

Зазначені дії та операції сприяють закріпленню в пам'яті учнів певних знань і відомостей, формуванню практичних, необхідних у житті навичок і умінь. Підвищенню якості формування практичних умінь на уроках столярної справи сприятиме формування самостійності в учнів із інтелектуальними порушеннями.

Актуальність. У спеціальній освіті проблема трудового навчання дітей з порушеннями інтелекту розглядається у працях І. Беха, В. Бондаря, Г. Дульнєва, І. Єременка, Е. Ковальнової, А. Корнієнка, С. Максименка, Г. Мерсіянової, Б. Пінського, В. Синьова, В. Товстогана, О. Хохліної та інших, які розкрили загальні питання цієї проблеми, визначили місце трудової підготовки в освітньому процесі школярів з порушеннями інтелекту [1; 2].

Процес розвитку самостійності учнів із порушеннями інтелекту досліджувався М. Арнольдovим, І. Бажноковою, Л. Виготським, О. Грабаровим, Х. Замським, Л. Константіною, С. Мирським та іншими. Науковці дійшли висновку, що активізація мисленнєвої діяльності та подолання труднощів у навчанні учнями цієї категорії можливі під час умілої організації самостійної діяльності дітей. Дослідники наголошують на необхідності врахування індивідуальних особливостей кожного школяра під час розроблення завдань для самостійної роботи. Ними відзначена ефективність такої роботи під час первинного закріплення вивченого матеріалу, повторення, узагальнення й систематизації знань і вмінь.

У роботах вчених-дефектологів М. Гнезділова, Г. Дульнева, І. Єременка, Н. Кузьміної-Сиромятнікової, В. Петрової, Б. Пінського, В. Постовської однією з провідних умов є підвищення ефективності навчального процесу шляхом розвитку самостійності учнів із порушеннями інтелекту [3].

Мета статті полягає у висвітленні проблеми розвитку самостійності у школярів з інтелектуальними порушеннями на уроках столярної справи.

Виклад основного матеріалу. Низький рівень автономності учнів з порушеннями інтелекту під час виконання трудових завдань пов'язаний з тим, що вони не вміють цілеспрямовано використовувати в роботі свої навички та знання. Це проявляється у невмінні користуватися інструкціями (усними та письмовими), кресленнями, технічними малюнками, зразками та моделями, у невмінні планувати свою роботу, виконувати її у певній послідовності, надмірній опорі на технологічну карту, невмінні працювати без її керівництва тощо [4; 5].

Навчання самостійності здійснювалося нами за розробленими план-конспектами уроків. Для цього були підготовлені зразки готових виробів, а також малюнки та креслення. Кожен учень був забезпечений усіма необхідними інструментами (ножівка, рубанок, косинець, лінійка, олівець тощо) та пиломатеріалами для практичних робіт.

Формування самостійності проводилося протягом усього навчального року й передбачало:

- формування в учнів з інтелектуальними порушеннями уміння давати словесний звіт про виконану роботу після виконання завдання та розповідати про спосіб виконання майбутньої роботи;
- прищеплення учням навички складання плану виконання майбутнього завдання;
- навчання дітей вмінню виконувати завдання за зразком (готовим виробом) та технічним малюнком.

Вважаємо за необхідне зупинитися на деяких із зазначених пунктів.

Вимагаючи від учнів опис трудових операцій, ми привчали їх свідомо підходити до виконання завдання. Спочатку учні повинні були навчитися розповідати про спосіб виконання завдання безпосередньо після закінчення – наприкінці уроку (як закріплення того, що вони робили під час уроку) або на початку наступного уроку (як повторення попереднього завдання).

Для прикладу візьмемо розкрій пиломатеріалу. На першому уроці перед поясненням способу пиляння вздовж і поперек волокон школярам повідомлялося, як називається пиляння (назва записувалося на дошці), де воно застосовується (демонструвалися деталі з цим пилянням), показували та пояснювали спосіб виконання розкрою пиломатеріалу. Після попередньої роботи їм дозволялося розпочати виконання завдання.

Запитання вчителя та відповіді учнів виглядали приблизно так:

1. Про який вид пиляння ви сьогодні дізналися та виконували? (Поперечне та повздовжнє).

2. Якої довжини потрібно було зробити брусок? (80 мм чи 8 см).
о треба було зробити перед тим, як розпочати пиляння? (Спочатку треба було зробити розмітку).

4. Які інструменти використовувалися під час виконання цього завдання? (Лінійка, олівець, косинець, ножівка, наждачний папір).

к ви виконували пиляння бруска? (Затиснули розмічений брусок у лещата (тиски), за допомогою направника зробили запил, потім відпиляли брусок до кінця, обробили наждачним папером, контролюючи косинцем).

На наступному уроці учні повинні за цією ж схемою розповісти про спосіб виконання майбутнього завдання, тобто пиляння того ж брусочка (довше або коротше на 10 або 20 мм). Потім ставилося завдання навчити їх розповідати про спосіб виконання майбутнього завдання, знайомого або лише частково відомого, тобто коли була відома технологія виконання окремих операцій, але не знайомий порядок виготовлення всього завдання.

Після цього їх вчили вербалізувати процес виконання нового завдання. Навчання учнів здійснювати словесний звіт про виконану роботу та розповідати про майбутню роботу проходило за такими етапами:

1. Увага учнів спрямовувалась на усвідомлення ними мети завдання – що вони робитимуть і для чого.

2. Учні вчили вмінню проводити аналіз готового виробу, тобто. описувати його зовнішній вигляд.

3. Вчили розповідати про те, як вони виконуватимуть майбутнє, частково знайоме завдання.

4. Вчили розповідати про спосіб виконання нового завдання.

Після пояснення способу виконання завдання учням було запропоновано розповісти про те, як вони планують виконувати завдання (розпил бруска), з чого почнуть, як переходитимуть від однієї операції до іншої тощо. Тільки після того, як діти дали докладні відповіді на поставлені нами запитання, їм було запропоновано розпочати безпосереднє виготовлення виробу.

Відразу після закінчення роботи учням було запропоновано скласти план виконання закінченого завдання. Складався план так: учні колективно називали порядок виготовлення виробу, вчитель записував на дошці послідовність операцій, відповідно нумеруючи їх. У результаті вийшов такий план:

1. Підбір матеріалу (відповідного за розміром).
2. Розмітка довжини бруска (з використанням косинця).
3. Закріплення заготовки в лещата верстата.
4. Запилювання з припуском (використання направника).
5. Відпилювання бруска (контроль косинцем).
6. Обробка бруска (контроль косинцем).

На підставі проведеного дослідження ми дійшли висновку, що позитивних результатів у формуванні самостійності в учнів з порушеннями інтелекту легкого ступеня можна досягти при дотриманні таких умов:

– трудове навчання не повинно обмежуватися формуванням у школярів тільки робочих рухових навичок. Воно повинно бути спрямоване на розвиток умінь розв'язувати розумові задачі, пов'язані з практичним виконанням трудових завдань (планування, виконання завдань за допомогою різних інструкцій, зразків, малюнків тощо);

– проблема формування в учнів самостійності повинна вирішуватися за суворого дотримання правила: від простого до складного, від відомого до менш відомого, від конкретного до абстрактного. Так, при навчанні столярній справі слід здійснювати поступовий перехід від найпростіших до більш складних операцій, а також до інструкцій, планів, зразків тощо;

– професійно-трудове навчання можна і необхідно використовувати для розвитку мовлення школярів зазначеної категорії, (словесний звіт (усний або письмовий) про виконану роботу, вербалізація плану виконання майбутнього завдання тощо).

Висновки. Найбільш ефективним є формування самостійності в учнів з порушеннями інтелекту за умови систематичності виконання

учнями таких завдань, врахування індивідуальних показників психофізичного розвитку дітей зазначеної категорії, поступове привчання школярів до вербалізації практичних завдань, пояснення виконаної роботи, складання плану виконання майбутнього завдання, особистий приклад вчителя, виконання завдань за зразком, малюнком, письмовою інструкцією тощо.

Перспектива дослідження. Перспективою наступних досліджень є використання міжпредметних зв'язків у формуванні самостійності в учнів з порушеннями інтелекту на уроках столярної справ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дульнев Г. М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе. URL: <http://surl.li/gytev>.
2. Косенко Ю. М. Вчитель як суб'єкт навчально-ігрової діяльності у спеціальній школі. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова.* Київ, 2013. № 23. С. 127–130.
3. Косенко Ю. М., Дегтяренко Т. М. Організація самостійної діяльності школярів із порушеннями інтелекту на уроках суспільствознавчого змісту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал СумДПУ ім. А. С. Макаренка.* 2021. № 3. С. 48–57.
4. Нещеретнев А. А. Воспитание самостоятельности у обучающихся с легкой умственной отсталостью на уроках столярного дела. URL: <http://surl.li/gytfj>.
5. Федоренко Т.А., Шинкаренко В. А., Юрченко Н. А. Обучение учащихся с интеллектуальной недостаточностью технологии обработки конструкционных материалов. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/74333986.pdf>.

Алевтина МОЧАЛІНА

директор

Комунальний заклад

«Харківська спеціальна школа № 2»

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті розкрито окремі аспекти управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Визначено мету – розвиток автономії учня з порушеннями інтелектуального розвитку та завдання процесу управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Підкреслено вийняткову роль вчителя у цьому процесі. Виокремлено основоположні принципи здійснення освітньої діяльності у спеціальному закладі освіти.